

EUROOPA NÕUKOGU

EUROOPA INIMÕIGUSTE KOHUS

NELJAS OSAKOND

SULAOJA vs. EESTI

(Kaebus nr 55939/00)

KOHTUOTSUS

STRASBOURG

15. veebruar 2005

*Käesolev kohtuotsus muutub lõplikuks konventsiooni artikli 44 lõikes 2 sätestatud tingimustel.
Kohtuotsust võidakse keeleliselt toimetada.*

Asjas Sulaoja vs. Eesti

on Euroopa Inimõiguste Kohus (neljas osakond) kojana, kuhu kuuluvad:

Nicolas BRATZA, *esimees*,
J. CASADEVALL,
G. BONELLO,
R. MARUSTE,
S. PAVLOVSCHI,
L. GARLICKI,
J. BORREGO BORREGO, *kohtunikud*,
M. O'BOYLE, *osakonnasekretär*,

olles pidanud nõu kinnisel istungil 25. jaanuaril 2005,
teinud järgmise otsuse, mis võeti vastu nimetatud kuupäeval.

MENETLUSE KÄIK

1. Kohtuasi põhineb taotlusel (nr 55939/00) Eesti Vabariigi vastu, mille Eesti kodanik Kristjan Sulaoja („kaebaja“) esitas 20. oktoobril 1999 Euroopa Inimõiguste Kohtule („EIÕK“) inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni („konventsioon“) artikli 34 alusel.
2. Kaebajat esindas kohtus Tallinnas tegutsev jurist T. Sild. Eesti riiki („riik“) esindasid tema esindajad M. Hion, välisministeeriumi juriidilise osakonna inimõiguste büroo direktor, ja E. Harremoes, Euroopa Nõukogu juures asuva Eesti Vabariigi esinduse erinõunik.
3. Kaebaja väitis, et tema pikaajaline eelvangistuses pidamine polnud piisavalt põhjendatud ja tema vabastamistaotlusi ei vaadatud kiiresti läbi.
4. Taotlus suunati EIÕK neljandale osakonnale (EIÕK reglemendi 52. reegli punkt 1). Kõnealuses osakonnas moodustati asja läbivaatamiseks koda (konventsiooni artikli 27 lõige 1) EIÕK reglemendi 26. reegli punkti 1 kohaselt.
5. Oma 2004. aasta 13. jaanuari otsusega tunnistas EIÕK taotluse osaliselt vastuvõetavaks.
6. Nii kaebaja kui ka riik esitasid seisukohti kohtuasja sisu kohta (EIÕK reglemendi 59. reegli punkt 1).

ASJAOLUD

I KOHTUASJA ASJAOLUD

A. Menetluse esimene järk

7. Kaebaja on sündinud 1964. aastal ja elab Harju maakonnas Hüüru külas.
8. 14. veebruaril 1998 vahistas Pärnu politsei kaebaja kahtlustatuna sissemurdmises. 16. veebruaril 1998 vabastati kaebaja vahi alt, kuid tema suhtes kohaldati teist tõkendit – tal keelati elukohast lahkuda.
9. 19. veebruaril 1998 vahistati kaebaja uuesti, kahtlustatuna veel kahes sissemurdmises, millest üks oli toime pandud samal päeval.
10. 20. veebruaril 1998 esitati kaebajale süüdistus kolmes sissemurdmises ja politseiurija palus Pärnu Linnakohtul kohaldada tõkendina vahi all pidamist 1998. aasta 20. aprillini.

Uurija märkis, et kaebajal puudub kindel elukoht, ja leidis, et vabaduses võiks ta toime panna uusi kuritegusid, hoiduda eeluurimisest ja end varjata.

Kaebaja teatas kirjalikult, et ei soovi osaleda linnakohtu istungil, kus arutatakse uurija taotlust ega pea ka oma kaitsja osalemist sellel istungil vajalikuks.

Samal päeval ehk 20. veebruaril 1998, andis linnakohus loa kaebajat vahi all pidada 20. märtsini 1998.

11. 1998. aasta märtsis esitati kaebajale süüdistus veel mõningates sissemurdmistes, mis pandi toime koos kahe alaealisega.

12. 20. märtsil 1998 esitas uurija taotluse kaebaja kinnipidamise pikendamiseks. Märkides, et kaebajale on esitatud süüdistus lisandunud kuritegudes, et tal puudub kindel elu- ja töökoht ja et teda on varem kriminaalkorras kaks korda karistatud, leidis uurija, et kaebaja võiks vabaduses olles toime panna uusi kuritegusid, hoida kõrvale uurimisest ja põgeneda. Samuti märkis uurija, et kaebaja on süü omaks võtnud.

Kaebaja ei soovinud osaleda linnakohtu istungil, kus rahuldati uurija taotlus ja pikendati kaebaja vahi all pidamise tähtaega 20. aprillini 1998.

17. aprillil 1998 rahaldas linnakohus uurija taotluse pikendada kaebaja vahi all pidamist 20. juunini 1998. Taotluse aluseks olid põhjendused, mis sarnanesid eelmises taotluses esitatud põhjendustega. Kaebaja teatas jälle, et ei soovi osaleda istungil, kus arutatakse tema vahistuse pikendamist.

18. juunil 1998 pikendas linnakohus kaebaja vahi all pidamise tähtaega kolmandat korda uurija palvel, kes tugines oma varasematele väidetele. Vahi all hoidmise tähtaega pikendati 20. augustini 1998.

13. 1998. aasta 13. augustil pidas linnakohus istungi kaebaja edasise kinnipidamise küsimuses. Kohus kuulas ära kaebaja ja tema kaitsja, samuti uurija seisukohad. Kohus lükkas tagasi kaebaja taotluse vabastamise kohta ja pikendas tema vahi all hoidmise tähtaega 20. septembrini 1998. Kohus leidis, et kaebajal puudub elukoht, pere ja töö. Vabaduses olles võib ta enda ülalpidamiseks sooritada uusi kuritegusid või uurimisest kõrvale hoida.

14. 1. septembril 1998 koostas uurija süüdistuskokkuvõtte, mis sisaldas täiendavat süüdistust alaealiste kallutamise eest kuriteos osalemisele.

15. 18. septembril 1998 pidas linnakohus istungi, et arutada uurija taotlust kaebaja kinnipidamise pikendamiseks 20. novembrini 1998, võttes arvesse kriminaalasja mahukust. Taotluse vastu olid kaebaja ja tema kaitsja, kes mõlemad istungil osalesid. Linnakohus otsustas taotluse rahuldada ja pikendada kaebaja vahi all hoidmise tähtaega. Kohus märkis, et kaebajal on varasemaid kriminaalkaristusi ja tal puudub töö- ja elukoht. Kaebajale on esitatud süüdistus mitmetes kuritegudes, mille eest võib teda oodata vangistus. Seega on põhjust arvata, et vabaduses olles võib kaebaja põgeneda või panna toime uusi kuritegusid.

16. 20. novembril 1998 kuulas linnakohus ära kaebaja ja tema kaitsja küsimuses, mis puudutas uurija kuuendat taotlust pikendada kaebaja vahi all pidamist. Märkides taas, et kaebajal puudub elukoht, töö ja perekond, kes teda toetaks, otsustas kohus pikendada tema vahi all hoidmise tähtaega 20. jaanuarini 1999.

17. 18. jaanuaril 1999 esitas uurija järjekordse taotluse pikendada kaebaja vahi all hoidmise tähtaega 29. veebruarini 1999, mis teeb kokku 12 kuud. Kaebaja ei soovinud osaleda selle taotluse arutamisel linnakohtu istungil, kus kohus leidis, et taotlus on põhjendatud ja rahaldas selle sarnastel põhjustel nagu eelmistes kohtumäärustes.

18. 12. veebruaril 1999 tutvustati kaebajale ja tema kaitsjale eeluurimise materjale. Kolm päeva hiljem kinnitas prokurör süüdistuskokkuvõtte ja kriminaalasi saadeti linnakohtusse arutamisele.

19. Oma 1999. aasta 18. veebruari määrusega, olles läbi vaadanud prokuröri esitatud kriminaaltoimiku, andis linnakohus kaebaja kohtu alla. Kinnipidamise kohta oli määrukses öeldud: „Jätta muutmata kohtualuse suhtes valitud tõkend *vahi all pidamine*“. Määrukses ei

täpsustatud, mis ajani tuleb kaebajat vahi all hoida. Kohus tugines kriminaalmenetluse koodeksi asjakohastele sätetele, sealhulgas paragrahvile 189. Kaebaja ei saanud kohtumääruse ärakirja, kuid prokurör teavitas teda 22. veebruaril 1999 vahi all hoidmise tähtaja pikendamisest.

20. 22. veebruaril 1999 esitas kaebaja linnakohtule kaebuse uurija tegevuse peale, kes keeldus korraldamast tema vastandamist tunnistajatega. Kaebaja arvates oli uurimine olnud mittetäielik ja ta palus kohtul saata kriminaalasi tagasi asjaomasele võimuorganile.

21. 15. märtsil 1999 esitas kaebaja linnakohtule järjekordse kaebuse, milles väitis, et tema kinnipidamine pärast 20. veebruari 1999 on ebaseaduslik, ja taotles enda vahi alt vabastamist. Ta väitis, et kriminaalmenetluse koodeksi (§ 73 lg 6) kohaselt peaks teatis vahi all pidamise tähtaja pikendamisest jõudma kinnipidamisasutusse enne eelmise vahi all hoidmise tähtaja lõppemist. Kuid tema sai teate alles 22. veebruaril 1999.

22. 1999. aasta 31. märtsil toimunud linnakohtu istungil tunnistas kaebaja end süüdi sissemurdmistes, kuid eitab alaealiste M. T. ja R. P. kallutamist kuritegevuses osalemisele. Kohus kuulab üle viis tunnistajat, sealhulgas M. T. ja R. P. Samal päeval tehtud otsusega mõistis kohus kaebaja süüdi viies sissemurdmises kriminaalkoodeksi paragrahvi 139 lõike 2 alusel, samuti alaealiste kallutamises kuriteos osalemisele koodeksi paragrahvi 202 alusel ja mõistis talle karistuseks kaheaastase vabadusekaotuse. Otsuses ei mainitud kaebaja taotlust tema vahi alt vabastamiseks ega tõkendina kohaldatud vahi all pidamise jätkamist.

23. 15. aprillil 1999 esitas kaebaja Tallinna Ringkonnakohtule kohtuotsuse peale kaebuse, milles vaidlustas oma süüdimõistmise kriminaalkoodeksi paragrahvi 202 alusel. Samuti kaebas ta, et uurija lükkas tagasi tema taotluse viia läbi vastandamine tema kaasosalistega M. T. ja R. P. ning palus ringkonnakohtul üle kuulata tunnistaja R. J., põhjendamata oma palvet.

Veel palus kaebaja enda vahi alt vabastamist ja väitis, et tema jätkuv kinnipidamine pärast 20. veebruari 1999 oli ebaseaduslik.

24. 23. aprillil 1999 teatas ringkonnakohus kaebajale kohtu eelistungi kuupäeva, märkides, et kaebaja osalemine on kohustuslik.

25. 28. aprillil 1999, pärast eelistungit, kus kaebaja ei osalenud, tühistas ringkonnakohus Pärnu Linnakohtu otsuse menetlusnormide rikkumise tõttu ja saatis kohtuasja tagasi uuesti arutamiseks teistsuguse kohtukoosseisuga. Ringkonnakohus leidis, et alama astme kohtu otsus ei ole põhjendatud ja kohtuistungit protokollid on arusaamatud. Kuna kaebaja kannatab vaimse puude all, on lisaks vajalik psühhiaatriline ekspertiis tema vaimse seisundi kohta. Kohtumääruses ega kohtuistungit protokollis ei ole viidatud kaebaja taotlusele vabastada ta vahi alt ega käsitletud kinnipidamist enne süüdimõistmist ja karistuse määramist.

B. Kaebus Riigikohtule kinnipidamise kohta

26. 6. mail 1999 kirjutas kaebaja linnakohtule, paludes, põhjusi esitamata, et kohus kuulaks ära tema tunnistaja R. J. Samuti teatas ta linnakohtule, et tema arvates on tal õigus vabaneda.

Järgmisel päeval esitas kaebaja Riigikohtule kaebuse ringkonnakohtu 1999. aasta 28. aprilli määruse peale, väites, et linnakohus ega ringkonnakohus ei ole näidanud, mis alusel teda vahi all peeti. Kaebaja väitis, et pikim lubatud eelvangistustähtaeg üks aasta, nagu sätestatud kriminaalmenetluse koodeksi paragrahvis 74, lõppes 19. või 20. veebruaril 1999 ja tema jätkuv kinnipidamine on ebaseaduslik. Ühtlasi palus ta enda vahi alt vabastamist.

27. 1999. aasta 8. juuni Riigikohtu istungil, kus kaebaja ei osalenud, toetas kaitsja kaebaja kaebust ja väitis samuti, et kaebaja ei olnud teadlik oma vahi all pidamise tähtaja pikendamisest linnakohtu 1999. aasta 18. veebruari määrusega, kuna määruse ärakirja polnud talle saadetud.

28. Oma 1999. aasta 8. juuni otsusega lükkas Riigikohus kaebuse tagasi. Riigikohus leidis, et üheaastast eelvangistustähtaega ei ületatud kriminaalmenetluse koodeksi paragrahvi 74 mõttes. Kaebaja võeti vahi alla 19. veebruaril 1998 ning 18. veebruaril 1999 anti ta kohtu alla ja määrati vahi alla jätmise. Vastuseks kaitsja väidetele teatas Riigikohus, et kriminaalmenetluse koodeksi paragrahvi 202 lõike 1 kohaselt tuleb anda kohtualusele kätte kohtu alla andmise määruse ärakiri juhul, kui kohus muutis selle määrusega tõkendit – mida aga kaebaja puhul ei tehtud. Kaebajal oli võimalus tutvuda määrusega oma kriminaaltoimikus.

Riigikohus märkis, et ringkonnakohus oleks kriminaalasja esimese astme kohtusse tagasi saatmisel pidanud selguse mõttes näitama, et tõkend kaebaja suhtes jääb jõusse. Sellegipoolest ei muuda vastava märke puudumine kaebaja vahi all pidamist ebaseaduslikuks. Tagastades kriminaalasja uuesti arutamiseks, taastas ringkonnakohus menetlusjärgu, mis algas kaebaja kohtu alla andmisega 18. veebruaril 1999. Selline olukord hõlmas ka tõkendit *vahi all pidamine*, mida kohaldati kaebaja suhtes samal päeval.

C. Menetluse teine järk

29. 31. augustil 1999 tegid arst-asjatundjad kindlaks, et kaebaja ei ole vaimselt haige ega kannata vaimsete häirete all ning suudab mõista ja ohjata oma tegusid.

30. 5. oktoobril 1999 pidas linnakohus kaebaja kohtuasjas uue istungi. Kuulati üle neli tunnistajat, sealhulgas M. T. ja R. P. Kaebaja palus veel ühe tunnistaja, L. M.-i kutsumist tunnistama, väites, et nimetatud tunnistaja võiks anda teavet kaebaja elukoha kohta pärast 16. veebruari 1998. Kohus lükkas taotluse tagasi põhjendusega, et nimetatud tunnistaja tunnistus on väheoluline. Kaebaja on juba väitnud, et tol ajal elas ta L.M.-i juures ja kohtul on piisavalt tõendeid asjas otsuse langetamiseks.

31. Oma 1999. aasta 5. oktoobri otsusega, pärast antud asjas tõendite, sealhulgas tunnistajate ütluste analüüsimist, leidis linnakohus, et kaebaja on talle süüks pandud tegudes süüdi ja mõistis talle karistuseks 2 aasta ja 6 kuu pikkuse vangistuse. Linnakohus jättis muutmata tema suhtes kohaldatud tõkendit *vahi all pidamine*, esitamata ühtki sellekohast põhjendust.

32. 1999. aasta 13. oktoobril ringkonnakohtule esitatud apellatsioonkaebuses väitis kaebaja, et tema süüdimõistmine alaealiste kallutamises sissemurdmise toimepanemisele kriminaalkoodeksi paragrahvi 202 alusel põhines ebapiisavatel tõenditel. Kaebaja märkis, et talle ei võimaldatud eeluurimise ajal vastandamist kahe alaealisega ja palus ringkonnakohtul üle kuulata tema tunnistaja L. M. Veel vaidlustas kaebaja oma kinnipidamise õiguspärasuse pärast 19. veebruari 1999 ja väitis, et ta pole saanud ammendavat vastust sellele küsimusele. Samuti nõudis ta enda vabastamist.

33. 29. novembril 1999 toetas Tallinna Ringkonnakohus oma istungil kaebaja süüdimõistvat kohtuotsust, kuid lühendas tema karistust kaheaastase vangistuseni. Kohus ei kuulunud üle kaebaja palutud tunnistajat. Ringkonnakohtu otsus jõustus selle väljakuulutamise päevast, kuid otsuse võis vaidlustada Riigikohtus ühe kuu jooksul. Kohtuotsuses ega kohtuistungil protokollis ei ole mainitud kaebaja vabastamise taotlust.

34. 21. detsembril 1999 esitas kaebaja kaebuse Riigikohtule, väites muu hulgas, et uurija tegevus oli ebaseaduslik, ja osutades, et ei kuulatud üle tunnistajat L. M. Kaebaja palus enda vabastamist vahi alt.

12. jaanuaril 2000 keeldus Riigikohus oma lõpliku otsusega andmast kaebajale menetlusluba.

II ASJAKOHASED SISERIIKLIKUD ÕIGUSNORMID

35. Asjakohasel ajal kehtinud kriminaalmenetluse koodeksi paragrahvi 35¹ lõigete 1 ja 2 ning paragrahvi 37 lõike 2 alusel on süüdistataval ja tema kaitsjal õigus esitada taotlusi ja kaebusi seoses kriminaalmenetlusega.

36. Koodeksi paragrahv 69 sätestab, et kahtlustatava, süüdistatava või kohtualuse suhtes võidakse kohaldada elukohast lahkumise keeldu, st temalt võidakse võtta kirjalik kohustus mitte lahkuda oma alatisest või ajutisest elukohast uurija, prokuröri või kohtu loata. Kui kahtlustatav, süüdistatav või kohtualune seda kohustust rikub, võib tema suhtes kohaldada raskemat tõkendit, millest allkirja võtmisel hoiatatakse.

37. Koodeksi paragrahv 70¹ sätestab, et kohtunik võib süüdistatava taotlusel asendada tõkendi *vahi alla võtmine* tõkendiga *kautsjon*.

38. Koodeksi paragrahvi 73 kohaselt võib vahi alla võtmist tõkendina kohaldada kahtlustatava, süüdistatava või kohtualuse suhtes kriminaalmenetlusest kõrvalehoidmise või uue kuriteo toimepanemise vältimiseks, samuti kohtuotsuse täitmise tagamiseks (lg 1).

Loa kahtlustatava või süüdistatava vahi alla võtmiseks annab maa- või linnakohtunik uurija põhistatud taotluse alusel (lg 2).

39. Vahi alla võtmise taotlusest teatab uurija eelnevalt kaitsjale ja prokurörile, kellel on õigus osa võtta taotluse läbivaatamisest maa- või linnakohtuniku juures.

Vahistataval on õigus taotleda enda küsitlemist kaitsja osavõtul maa- või linnakohtuniku poolt (lg 4).

40. Vahi alla võtmise lubamise või sellest keeldumise vormistab maa- või linnakohtunik põhistatud määrusega. Maa- või linnakohtunik kirjutab määrusele alla ja kinnitab selle kohtupitsatiga (lg 5).

41. Vahi all pidamise tähtaega pikendatakse vahi alla võtmist reguleerivate sätete kohaselt (lg 5¹).

Vahi all pidamise tähtaja pikendamisest, samuti sellise tõkendi tühistamisest teatab kohus asutusele, kus isikut kinni peetakse. Teatis peab asutuses olema enne vahistamistähtaja lõppemist (lg 6).

42. Koodeksi paragrahv 74 sätestab, et kriminaalasja uurimisel ei tohi vahi all pidamine kesta üle kuue kuu. Kriminaalasja erilise keerukuse või mahukuse korral võib erandjuhul riigi peaprokurör või maakonna või linna vanemprokurör taotleda vahi all pidamise tähtaja pikendamist kuni ühe aastani.

43. Koodeksi paragrahvi 77¹ kohaselt võib isik, kelle suhtes kohaldati tõkendina vahi alla võtmist või pikendati vahi all pidamise tähtaega, või tema seaduslik esindaja esitada viie päeva jooksul erikaebuse apellatsioonile ja kassatsioonile kriminaalkohtumenetluse seadustikus ettenähtud korras.

44. Koodeksi paragrahv 78 sätestab, et uurija, prokurör või kohus tühistab tõkendi, kui selle kohaldamiseks puudub edasine vajadus, või muudab selle, valides uue tõkendi (lg 1).

Kohtualuse suhtes valitud tõkendit võib muuta või tühistada kohus, kelle menetluses kriminaalasi on, või kõrgemalseisev kohus (lg 3).

45. Koodeksi paragrahvi 189 kohaselt peab kohus süüdistatava kohtu alla andmisel otsustama, kas tõkend on valitud õigesti.

46. Koodeksi paragrahvi 202 lõige 1 nõuab, et kohus annab kohtualusele kätte kohtu alla andmise määruse ärakirja, kui kohus muutis selle määrusega tõkendi.

47. Koodeksi paragrahv 222 annab kohtule õiguse asja kohtuliku arutamise ajal muuta ja tühistada kohtualuse suhtes varem valitud tõkendi.

48. Koodeksi paragrahvi 325 lõike 1 kohaselt jõustub kohtuotsus, kui apellatsioonkaebust või -protesti ei esitata, nende esitamise tähtaja möödumisel. Apellatsioonkaebuse või -protesti esitamisel jõustub kohtuotsus, kui seda ei tühistata, pärast kriminaalasja läbivaatamist kõrgema astme kohtus.

49. Paragrahvi 263 lõike 1 punkt 10 ja paragrahvi 275 lõike 1 punkt 6 sätestavad, et kohtuotsuse tegemisel peab kohus otsustama, millist tõkendit kohtualuse suhtes kohaldatakse või kas varem kohaldatud tõkend tühistatakse.

50. Apellatsiooni ja kassatsiooni kriminaalkohtumenetluse seadustiku paragrahvi 35 lõike 1 kohaselt jõustub kohtuotsus ringkonnakohtu otsuse tervikuna kuulutamisesest või kantselai kaudu teatavaks tegemisest.

ÕIGUSKÜSIMUSED

I KONVENTSIOONI ARTIKLI 5 LÕIKE 3 VÄIDETAV RIKKUMINE

51. Kaebaja kaebas, et tema pikaajaline kinnipidamine oli põhjendamatu ja sellega rikuti konventsiooni artikli 5 lõiget 3, mis sätestab:

„ 3. Iga käesoleva artikli lõike 1 punkti c kohaselt vahistatu või kinnipeetu toimetatakse viivitamata kohtuniku või mõne muu seadusjärgse õigusvõimuga ametiisiku ette ning tal on õigus asja kohtulikule arutamisele mõistliku aja jooksul või vabastamisele kuni asja arutamiseni. Vabastamist võidakse seostada tagatisega ilmuda asja arutamisele.“

A. Arvessevõetav ajavahemik

52. EIÕK märgib, et kogu ajavahemik, mil kaebajalt oli võetud vabadus, alates tema esimesest vahistamisest kuni Riigikohtu lõpliku keeldumiseni anda talle menetlusluba, välja arvatud kolm vahepealset vabaduses veedetud päeva, kestis 1 aasta, 10 kuud ja 23 päeva.

Siiski koosneb ajavahemik, mida tuleks käsitleda artikli 5 lõike 3 alusel, kolmest eraldi ajalõigust, millest esimene vältas 14. veebruarist 16. veebruarini 1998 (esialgne vahistamine kahtlustatuna sisseмурdmises), teine vältas 19. veebruarist 1998 31. märtsini 1999 (kinnipidamine hetkest, mil kaebaja uuesti vahistati, kuni algse süüdistuse esitamiseni esimese astme kohtus), ja kolmas vältas 28. aprillist 5. oktoobrini 1999 (ajalõik ringkonnakohtu määrusest tühistada algne kohtuotsus kuni uue süüdimõistmiseni esimese astme kohtus). Kaebaja kinnipidamist alates 31. märtsist 1999, s.o tema esimesest süüdimõistmisest esimese astme kohtus, kuni 28. aprillini 1999, s.o kuupäevani, mil nimetatud süüdimõistev kohtuotsus tühistati ja tema asi saadeti uuesti arutamisele, ei saa võtta arvesse artikli 5 lõike 3 mõttes, kuna sel ajal peeti kaebajat kinni „pädeva kohtu süüdimõistva otsuse alusel“ artikli 5 lõike 1 punkti a kohaselt [vt näiteks kohtuotsust asjas *Kudla vs. Poola* (suurkoda) (taotlus nr 30210/96), punktid 104–105, EIÕK 2000-XI). Seega kestis kaebaja eelvangistus kokku 1 aasta, 6 kuud ja 22 päeva.

B. Kinnipidamise kestuse mõistlikkus

1. Osaliste väited

53. Kaebaja väitis, et enam kui pooleteise aasta pikkune ajavahemik, mille vältel teda kinni peeti, oli ülemäära pikk.

54. Kaebaja arvates ei olnud tema pikaleveninud kinnipidamine piisavalt põhjendatud. Enamikes kohtumäärustes, millega jõustati tema vahi all pidamine, oli öeldud, et kaebaja on varem süüdi mõistetud, tal puudub elu- ja töökoht ja perekond ning seega võib ta toime panna uusi kuritegusid.

55. Kaebaja märkis, et kriminaalmenetluse koodeksi artikli 74 kohaselt oleks kriminaalasja erilise keerukuse või mahukuse korral pidanud ette teatavaks tegema põhjused,

mille alusel taotleda tema kohtueelset kinnipidamist ajavahemikul, mis ületab kuus kuud. Seda ei tehtud. Kõikides kinnipidamismäärustes kasutati üht ja sama napisõnalist väljendusvormi.

56. Kaebaja väitis samuti, et tema vastu esitatud süüdistused ja kuriteo asjaolud ei olnud keerukad. Ta oli algusest peale süü omaks võtnud ja aidanud uurimisele mõistlikul viisil kaasa. Kaebaja väitel ilmnis kriminaaltoimikust, et 1998. aasta märtsi lõpuks olid politseiuurijad välja selgitanud kõik või peamise osa süüdistust toetavatest faktilistest asjaoludest. Tema arvates oleks pärast asjaolude väljaselgitamist saanud õigusküsimusi, näiteks küsimust, kas ta oli kallutanud alaealisi sissevõtmisele või kas nad tegutsesid omal vabal tahtel, otsustada kohtumenetluse käigus, uurimist ülemäära pikendamata.

57. Riigi arvates ei saa kaebaja vahi all pidamist peaaegu pooleteise aasta jooksul lugeda ülemäära pikaks, arvestades kriminaalasja keerukust ja asjaolu, et esimese astme kohus oli arutanud asja kaks korda, sest ringkonnakohus tühistas esimese kohtuotsuse.

58. Riik väitis, et kogu kinnipidamisaja vältel püsis märkimisväärne oht, et kaebaja sooritab uusi kuritegusid ja põgeneb. Kaebaja pani tõepoolest toime uue kuriteo vabaduses viibimise ajal (16. veebruarist 19. veebruarini 1998). Kaebajal puudus elu- ja töökoht ja sidemed perekonnanaliikmetega. Lisaks oli ta varem kaks korda süüdi mõistetud kuriteos. Riik järeldas, et kinnipidamise põhjused ja võimuorganite esitatud põhjendused olid „asjakohased“ ja „küllaldased“, et õigustada kaebaja kinnipidamist artikli 5 lõike 3 kohaselt.

59. Riik märkis, et 1997. aasta juulist 1998. aasta alguseni oli Pärnu linnas erinevate isikurühmade toimepandud sissevõtmiste ja varguste arv oluliselt kasvanud. Kokku oli politsei algatanud 11 kriminaalasja ja 7 juhul ühendas uurija erinevad kriminaalasjad. Selle põhjuseks oli sissevõtmiste ja varguste toimepanek samade isikute poolt või peeti kriminaalasjade ühendamist vajalikuks eeluurimise paremaks läbiviimiseks ja uurimise kiirendamiseks. Kaebajale esitatud süüdistusi uuriti kriminaalasja raames, mis käsitles 39 sissevõtmist ja vargust erinevatest kioskitest ning arvukalt muid sissevõtmisi ja vargusi. Eeluurimise ajal esitati kriminaalsüüdistus 18 alaealisele ja 7 täiskasvanule, sealhulgas kaebajale.

60. Riik järeldas, et kriminaalasi tervikuna oli keerukas ja mahukas. Riigi esindajad märkisid, et kaebaja ei olnud erinevate kriminaalasjade ühendamise vastu. Kui uurija jõudis järeldusele, et kaebajale esitatud süüdistusi on võimalik käsitleda eraldi, eraldatigi tema kriminaalasi 12. veebruaril 1999. Isegi kui kaebaja kriminaalasi iseenesest ei olnud eriti keerukas, tuli seda hinnata lähtudes keerukast kriminaalasjast, millest ta uurimise alguses moodustas ühe osa. Kogu kriminaalasja keerukus ja uurija poolt võetud erinevad meetmed, eriti kaebaja asja lahutamine mahukast kriminaalasjast, näitas, et võimuorganid tegid kõik vajaliku menetluse kiirendamiseks. Samuti rõhutas riik, et isegi kui eeluurimise ajal võis ülalnimetatud põhjustel ilmnedä mõningaid viivitusi, viidi pärast kriminaalasjade lahutamist menetlus läbi erakordselt kiiresti. Üldiselt oli riik arvamusel, et võimuorganid ilmutasid erilist usinust, nagu nõutud kriminaalmenetluse läbiviimisel vahistatute suhtes ja seega ei ole artikli 5 lõiget 3 rikutud.

2. EIÕK hinnang

61. EIÕK kordab, et küsimust, kas kinnipidamise kestus on mõistlik või mitte, ei saa hinnata üldises plaanis. Süüdistatava kinnipidamise mõistlikkust tuleb hinnata iga kohtuasja puhul eraldi, arvestades kohtuasja eripära. Kestev kinnipidamine võib olla õigustatud vaid juhul, kui see on üldsuse huvides tõepoolest selgesti vajalik ja kui see, olenemata süütuse eeldamisest, on kaalukam kui konventsiooni artiklis 5 sätestatud nõue austada isikuvabadust.

Riigi kohtuorganite ülesandeks on eelkõige tagada, et süüdistatava eelvangistus teataval juhtumil ei ületaks mõistlikku tähtaega. Selleks peavad nad kaaluma, arvestades

nõuetekohaselt süütuse eeldamise põhimõtet, kõiki asjaolusid, mis räägivad ülalmainitud üldsuse huvi poolt või vastu ja õigustavad artikli 5 nõudest kõrvalekaldumist, ning esitama need asjaolud vabastamise taotlusi käsitlevates kohtumäärustes. Just suuresti nendes määrustes toodud põhjenduste ja kaebaja kaebustes esitatud põhjalikult kirjeldatud asjaolude põhjal peab EIÕK otsustama, kas on toimunud artikli 5 lõike 3 rikkumine või mitte [vt näiteks kohtuotsust asjas *Labita vs. Itaalia* (suurkoda) (taotlus nr 26772/95), punkt 152, EIÕK 2000-IV, ja asjas *Kudła*, nimetatud eespool, punkt 110].

62. Mõistliku kahtluse püsimine, et vahistatud isik pani toime kuriteo, on pikaajalise kinnipidamise õiguspärasuse hindamisel vältimatu tingimus, kuid pärast teatava aja möödumist sellest enam ei piisa. EIÕK peab siis välja selgitama, kas kohtuorganite esitatud muud põhjendused on jätkuvalt küllaldased, et õigustada vabaduse võtmist. Kui sellised põhjendused on „asjakohased“ ja „küllaldased“, peab EIÕK veenduma ka selles, et riikide võimuorganid ilmutasid menetluse läbiviimisel „erilist usinust“. Selles suhtes tuleb hinnata uurimise keerukust ja eripära (vt näiteks 1996. aasta 18. detsembri kohtuotsus asjas *Scott vs. Hispaania*, kogumik 1996-VI, lk 2399–2400, punkt 74, ja 1998. aasta 23. septembri kohtuotsus asjas *I. A. vs. Prantsusmaa*, kogumik 1998-VII, lk 2978, punkt 102).

63. EIÕK nõustub, et kaebaja vahistamist õigustas alguses kahtlustus, et ta pani toime talle süüks pandavad kuriteod. Kinnipidamist uurimise algusjärgus õigustas ka asjaolu, et kaebaja pani toime uue kuriteo lühikese vabaduses viibimise aja jooksul (vt punkt 9 eespool).

64. Siiski märgib EIÕK, et kohtumäärused kaebaja eelvangistuse seadustamiseks põhinesid napil ühetaolisel sõnastusel, et vahi all pidamine on õigustatud, kuna kaebaja on varem süüdi mõistetud, tal puudub elukoht, töö ja perekond ning ta võib toime panna uusi kuritegusid ja põgeneda. Täpsemaid põhjuseid kaebaja pikaleveninud kinnipidamise vajalikkuse õigustamiseks ei esitatud.

EIÕK leiab, et üksnes kindla elukoha puudumine ei anna põhjust karta isiku põgenemist. Samuti ei saa töö või perekonna puudumisest järeldada, et isikul on kalduvus panna toime uusi kuritegusid. EIÕK kahtleb, kas põhjendustest kaebaja vahi all pidamiseks, nagu need nähtuvad pealiskaudselt põhjustatud kohtumäärustest, piisas kogu eelvangistuse ajaks.

Sellest lähtuvalt tahab EIÕK rõhutada, et artikli 5 lõike 3 kohaselt peavad võimuorganid, kui otsustatakse isiku vahi alla jätmise üle, kaaluma alternatiivseid meetmeid tema kohtusse ilmumise tagamiseks. Tuleks meelde tuletada, et nimetatud säte ei kuuluta mitte ainult õigust „asja kohtulikule arutamisele mõistliku aja jooksul või vabastamisele kuni asja arutamiseni“, vaid kehtestab ka, et „vabastamist võidakse seostada tagatistega ilmuda asja arutamisele“ [vt näiteks 1968. aasta 27. juuni kohtuotsust asjas *Neumeister vs. Austria*, A-sari nr 8, lk 3, punkt 3, ja 2001. aasta 4. oktoobri kohtuotsust asjas *Howiecki vs. Poola* (taotlus nr 27504/95), punkt 63]. Käesolevas asjas ei näinud võimuorganid ette mingeid muid tagatise kaebaja ilmumiseks asja arutamisele, kuigi ta korduvalt vaidlustas oma kestva kinnipidamise, taotledes selle asendamist muu tõkendiga – keeluga lahkuda elukohast, kus ta oma kinnitusele võis elada koos vennaga.

65. Lisaks leiab EIÕK, et võimuorganite kohta ei saa mingil juhul väita, nagu oleks nad menetluse läbiviimisel üles näidanud „erilist usinust“. Süüdistused kaebaja vastu ei olnud nii keerukad ega mahukad, et õigustada kauakestvat eeluurimist. Riik mõöniski, et kaebaja kriminaalasi ei pruukinud olla eriti keerukas ning et eeluurimise jooksul võisid ilmuda mõningad viivitused (vt punkt 60 eespool). EIÕK tuletab meelde, et kaebajat süüdistati viies sissemurdmises ja alaealiste kaasatõmbamises kuriteo toimepanemisele. Pärnu Linnakohtu 1999. aasta 31. märtsi otsus, millega kaebaja algselt süüdi mõisteti, oli kaks lehekülge pikk. Eeluurimise käigus ja kohtuistungil kuulati üle viis tunnistajat.

66. Kaebaja on väitnud, et 1998. aasta märtsi lõpuks oli uurimine suures osas tuvastanud tema poolt toimepandud kuritegude faktilised asjaolud. EIÕK ei ole saanud mingisugust

vastupidist teavet ja kohus ei leia põhjust olla teistsugusel seisukohal. Tuleks samuti märkida, et kahe sissemurdmisepisoodi puhul tabati kaebaja otse teolt kahe tunnistaja poolt, kes ta seejärel politseisse toimetasid. Kaebaja tunnistas uurimise käigus, et sooritas antud kuriteod, välja arvatud lisandunud süüdistus alaealiste kuriteole kaasamise kohta. Seetõttu on vaevalt põhjust arvata, et võimuorganid ilmutasid menetluse läbiviimisel erilist usinust.

67. Seega on konventsiooni artikli 5 lõiget 3 rikutud.

II KONVENTSIOONI ARTIKLI 5 LÕIKE 4 VÄIDETAV RIKKUMINE

68. Kaebaja kaebas, et tema vabastamise taotlusi ei vaadatud läbi kiires korras, toetudes konventsiooni artikli 5 lõikele 4, mis sätestab:

„4. Igaühel, kellelt on võetud vabadus vahistamise või kinnipidamise teel, on õigus taotleda menetlust, millega kohus otsustaks kiires korras tema kinnipidamise seaduslikkuse ning korraldaks tema vabastamise, kui kinnipidamine osutub ebaseaduslikuks.“

A. Menetluse esimene järk

69. EIÕK märgib, et 15. märtsil 1999 esitas kaebaja kaebuse Pärnu Linnakohtule (vt punkt 21 eespool), väites, et tema jätkuv kinnipidamine pärast 1999. aasta 20. veebruari on ebaseaduslik ja paludes enda vahi alt vabastamist. Linnakohtu 1999. aasta 31. märtsi otsus ei andnud kaebusele vastust ega sisaldanud tegelikult määrust tõkendi kohta.

Oma 1999. aasta 15. aprilli taotluses, mis esitati Tallinna Ringkonnakohtule koos apellatsioonkaebusega, palus kaebaja jälle enda vabastamist. 28. aprillil 1999 tühistas ringkonnakohus linnakohtu otsuse, jättes tõkendi küsimuse otsustamata ja põhjendamata.

1999. aasta 7. mail Riigikohtule esitatud kaebuses palus kaebaja samuti oma vabastamist. Riigikohus otsustas kinnipidamise seaduslikkuse küsimuse 8. juunil 1999 (vt punktid 26–28 eespool).

70. Riik väitis, et kaebaja ei taotlenud oma vabastamist linnakohtu istungil.

71. EIÕK tuletab meelde, et tema praktika kohaselt märgitakse konventsiooni artikli 5 lõikes 4 nõutav järelevalve kohtuotsuses, kui kohus teeb otsuse kohtumenetluse lõppemisel (1971. aasta 18. juuni kohtuotsus asjas *De Wilde, Ooms ja Versyp vs. Belgia*, A-sari nr 12, lk 40–41, punkt 76). Eriti kehtib see juhul, kui kohus määrab kindla kestusega vangistuse pärast isiku süüdimõistmist kuriteos [2002. aasta 10. detsembri kohtuotsus asjas *Waite vs. Ühendkuningriik* (taotlus nr 53236/99), punkt 56].

72. Tuleks siiski märkida, et siseriiklik õigus võib nõuda kinnipidamise seaduslikkuse küsimuse eraldi käsitlemist kohtuotsuses, millega isik tunnistatakse süüdi, või samasisulise eraldi määruse tegemist. Näiteks 2004. aasta 20. jaanuari kohtuotsuses asjas *König vs. Slovakkia* [(taotlus nr 39753/98), punktid 10 ja 20] leidis EIÕK, et kuna puudus määrus kaebaja esitatud vabastamistaotluse kohta, mille ta tegi oma viimases sõnas kohtuistungil, peeti kaebajat edasi eelvangistuses, puhttehniliselt määruse alusel, mis oli tehtud ühel teisel puhul enne süüdimõistva kohtuotsuse väljakuulutamist.

73. EIÕK märgib, et Eesti kriminaalmenetluse koodeksi paragrahvi 325 lõike 1 kohaselt jõustub esimese astme kohtu otsus apellatsioonkaebuse esitamise tähtaja möödumisel. Paragrahvi 263 lõike 1 punkti 10 ja paragrahvi 275 lõike 1 punkti 6 kohaselt peab kohus süüdimõistva kohtuotsuse tegemisel lahendama tõkendi kohaldamise jätkamise või tühistamise küsimuse. Esimese astme kohtute praktikas on tavaks võtta kohtuotsuse koosseisu määrus kohaldatud tõkendi kohta. Kuid käesolevas asjas Pärnu Linnakohus seda ei teinud.

74. Riigikohtu tõlgenduse kohaselt oli kaebaja kinnipidamine seaduslik, vaatamata kinnipidamist käsitleva lahendi puudumisele ringkonnakohtu määruses. Riigikohus osutas ainult määruse mõningasele ebaselgusele (vt punkt 28 eespool).

EIÕK märgib, et lisaks kinnipidamise seaduslikkuse küsimusele tuleb artikli 5 lõike 4 mõttes lahendada küsimus, kas kaebaja kinnipidamise seaduslikkus otsustati kiires korras. Siseriiklikust õigusest ja kohtupraktikast lähtudes ei saa järeldada, et kaebaja kinnipidamise seaduslikkuse läbivaatamine leidis kajastamist linnakohtu otsuses või ringkonnakohtu määruses.

Seega leiab EIÕK, et 1999. aasta 15. märtsi, mil kaebaja vaidlustas oma kinnipidamise seaduslikkuse linnakohtus, tuleb käsitleda kui kuupäeva, mil kaebaja taotles oma kinnipidamise seaduslikkuse läbivaatamist. Asja otsustas Riigikohus 8. juunil 1999, s.o kaks kuud ja 24 päeva hiljem. Oma pretsedendiõigusest lähtudes leiab EIÕK, et selle ajavahemiku pikkus ei ole kooskõlas konventsiooni artikli 5 lõike 4 nõudega, et kellegi kinnipidamise seaduslikkus otsustatakse kiires korras [vt nt kohtuotsust asjas *Rehbock vs. Sloveenia* (taotlus nr 29462/95), punktid 84–88, EIÕK 2000-XII].

75. Seega on konventsiooni artikli 5 lõiget 4 rikutud.

B. Menetluse teine järk

76. EIÕK märgib, et kohtumenetluse teises järgus mõistis Pärnu Linnakohus kaebaja süüdi 5. oktoobril 1999. Kohtuotsus sisaldas määrust kaebaja vahi alla jätmiseks. Oma 1999. aasta 13. oktoobri kaebuses väitis kaebaja, et tema kinnipidamise seaduslikkuse küsimust ei lahendatud rahuldaval viisil ja palus enda vabastamist.

29. novembril 1999 toetas Tallinna Ringkonnakohus linnakohtu otsust sisuliselt, ilma et oleks käsitletud kinnipidamise seaduslikkuse küsimust.

77. Riigi arvates ei võimaldanud vabastamise taotluse esitamine ringkonnakohtule 13. oktoobril 1999 kohtul lahendada tõkendi kohaldamise küsimust, sest ringkonnakohtu otsuse väljakuulutamisega jõustus kaebaja süüdimõistev kohtuotsus ja talle hakkas kehtima vabadusekaotuslik karistus.

78. EIÕK leiab, et kaebaja kinnipidamise seaduslikkuse läbivaatamine kajastus linnakohtu 1999. aasta 5. oktoobri otsuses. Järelikult oli kaebajal artikli 5 lõike 4 kohaselt õigus „mõistliku ajavahemiku“ möödumisel algatada menetlus, millega tema pikaajalise kinnipidamise seaduslikkuse otsustab kohus „kiires korras“ (vt muu hulgas 1989. aasta 25. oktoobri kohtuotsust asjas *Bezicheri vs. Itaalia*, A-sari nr 164, lk 10, punkt 20).

79. Tuleks märkida, et kaebaja esitas uue vabastamisaotluse oma 1999. aasta 13. oktoobri kaebuses, s.t 8 päeva pärast seda, kui linnakohus tegi määruse tema kinnipidamise kohta.

EIÕK kahtleb, kas see 8-päevane ajavahemik kujutab endast „mõistlikku ajavahemikku“ artikli 5 lõike 4 tähenduses. Igal juhul, pärast ringkonnakohtu otsuse tegemist, mis jõustus väljakuulutamise hetkest, võeti kaebajalt vabadus seetõttu, et pädev kohus mõistis ta süüdi. Selline vabaduse võtmine kuulub konventsiooni artikli 5 lõike 1 punkti a alla. EIÕK on seega veendunud, et kinnipidamise seaduslikkuse läbivaatamist, kuigi seda ei teinud ringkonnakohus, saab pidada selles kohtuotsuses kajastatuks (vt punkt 71 eespool).

80. Pidades silmas kohtuasja eripära ja eelkõige arvestades lühikest ajavahemikku, mis jäi linnakohtu teostatud kinnipidamise seaduslikkuse läbivaatamise ja kaebaja uue vabastamisaotluse esitamise vahele, on EIÕK veendunud, et selles menetlusjärgus täideti artikli 5 lõike 4 nõudeid.

III KONVENTSIOONI ARTIKLI 41 KOHALDAMINE

81. Konventsiooni artiklis 41 sätestatakse:

“Kui kohus leiab, et konventsiooni või selle juurde kuuluvaid protokolle on rikutud ja kõrge lepinguosalise siseriiklik õigus lubab ainult osalist hüvitust, võib kohus vajadusel määrata kahjukannatajale õiglase hüvituse.”

A. Kahjutasu

82. Kaebaja ei esitanud mingisugust nõuet kulude hüvitamiseks, kuid nõudis 150 000 Eesti krooni (9585 eurot) hüvituseks kurnatuse ja kannatuste eest, mida põhjustasid tema ebaseaduslik eelvangistuses pidamine ja asjaolu, et kohtuorganid eirasid tema vabastamistaotlusi.

83. Riik ei esitanud nõude kohta märkusi.

84. EIÕK leiab, et kaebaja on kannatanud mittevaralist kahju, mida ainuüksi rikkumise tuvastamine ei hüvita. Õiglastel alustel mõistab EIÕK talle välja 3000 eurot.

B. Viivis

85. Kohtu arvates on sobivaks viivisemääraks Euroopa Keskpanga laenuintressi piirmäär, suurendatuna kolme protsendi võrra.

SELLEST LÄHTUVALT KOHUS ÜHEHÄÄLSELT:

- 1) *leiab*, et konventsiooni artikli 5 lõiget 3 on rikutud;
- 2) *leiab*, et konventsiooni artikli 5 lõiget 4 on rikutud seoses Sulaoja 1999. aasta 15. märtsi kaebuse, mis käsitles tema kinnipidamise seaduslikkust, läbivaatamisega;
- 3) *leiab*, et konventsiooni artikli 5 lõiget 4 ei ole rikutud seoses Sulaoja kaebustega, mis käsitlesid tema kinnipidamise seaduslikkust pärast tema süüdimõistmist 5. oktoobril 1999;
- 4) *leiab*, et:
  - a) kostjariik peab kolme kuu jooksul pärast konventsiooni artikli 44 lõike 2 kohast kohtuotsuse lõplikuks muutumist maksma kaebajale 3000 (kolm tuhat) eurot mittevaralise kahju eest, mis arvutatakse ümber Eesti kroonidesse maksmispäeval kehtiva vahetuskursi alusel, lisaks võimalikud maksud, mida võidakse võtta,
  - b) eespool nimetatud kolmekuulise tähtaja lõpu ja tasumise vahelise aja eest tuleb maksta lihtviivist eespool nimetatud summalt määrat järgi, mis vastab Euroopa Keskpanga laenuintressi piirmääradele, suurendatuna kolme protsendi võrra;
- 5) *jätab rahuldamata* ülejäänud osa kaebaja nõudest õiglase hüvituse saamiseks.

Koostatud inglise keeles ja tehtud teatavaks kirjalikult 15. veebruaril 2005 EIÕK reglemendi 77. reegli punktide 2 ja 3 kohaselt.

Michael O'BOYLE
sekretär

Nicolas BRATZA
esimees